

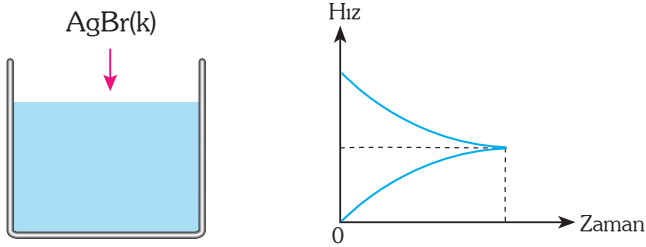

KİMYASAL TEPKİMELERDE DENGE

3. Sulu Çözelti Dengeleri (Çözünme-Çökeltme)

ÇÖZÜNME - ÇÖKELME OLAYLARI

- Suda az çözünen tuzların oluşturduğu çözeltide kısa bir sürede doymunluk gerçekleşir ve çökme meydana gelir. Çözünme ve çökme hızı birbirine eşit olduğu anda kurulan dengeye çözünürlük dengesi denir.

- Bir çözünme ile ilgili olan denge sabitine **çözünürlük denge sabiti** ya da **çözünürlük çarpımı ($K_{çç}$)** denir.

Örnek 1

denge tepkimesi ile ilgili;

- Maksimum düzensizlik eğilimi çözünme lehinedir.
- Minimum enerji eğilimi girenler yönündedir.
- Çözünme ve çökme devam etmektedir.

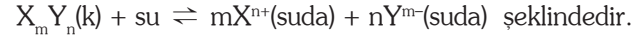
yargılarından hangileri doğrudur

Çözüm

Örnek 2

 $X_m Y_n$ tuzunun katısı ile dengedeki çözeltisi ile ilgili;

I. Çözünürlük dengesi

II. Çözünürlük denge bağıntısı

III. Heterojen fiziksel dengedir.

yargılarından hangileri doğrudur

Çözüm

Örnek 3

Katı	Çözünürlük çarpımı bağıntısı
I. PbCl_2	$[\text{Pb}^{2+}] \cdot [\text{Cl}^-]^2$
II. $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$	$[\text{Ca}^{2+}]^2 \cdot [\text{PO}_4^{3-}]^3$
III. Ag_2S	$[\text{Ag}^+]^2 \cdot [\text{S}^{2-}]$

Yukarıdaki tuzlardan hangilerinin çözünürlük çarpımı bağıntısı doğru verilmiştir

Çözüm

- Belirli bir sıcaklıkta 1 litre doymun çözeltide çözülmüş maddenin mol sayısına **molar** çözünürlük denir.

Örnek 4

Çözünürlüğü 1.10^{-5} mol/L olan BaSO_4 tuzunun çözünürlük çarpımı ($K_{çç}$) kaçtır

Çözüm

Örnek 5

MgF_2 tuzunun çözünürlük çarpımı $4 \cdot 10^{-9}$ olduğuna göre saf sudaki çözünürlüğü kaç molardır?

Çözüm**Örnek 6**

Saf su ile hazırlanan doymuş Ag_2S çözeltisinde Ag^+ iyonları derişimi $2 \cdot 10^{-17} M$ olduğuna göre, Ag_2S 'nin çözünürlük çarpımı kaçtır?

Çözüm**Örnek 7**

Belirli bir sıcaklıkta XY_3 tuzunun çözünürlük çarpımı $K_{çç} = 2,7 \cdot 10^{-19}$ 'dur.

Aynı sıcaklıkta 2 litre doymuş XY_3 çözeltisi ile ilgili;

- Çözünürlüğü 10^{-5} mol/L'dir.
- $2 \cdot 10^{-5}$ mol XY_3 tuzu çözünmüştür.
- Toplam iyon derişimi $4 \cdot 10^{-5} M$ 'dir.

yargılarından hangileri doğrudur

Çözüm**Örnek 8**

500 mL doymuş PbI_2 çözeltisinde I^- iyonları mol sayısı $2 \cdot 10^{-11}$ olduğuna göre PbI_2 'nin;

I. Çözünürlüğü kaç mol/L'dir?

II. Çözünürlük çarpımı ($K_{çç}$) kaçtır?

Çözüm**Örnek 9**

Ag_2CO_3 doymuş çözeltisi ile ilgili;

- Çözünürlüğü $8 \cdot 10^{-4}$ molardır.
- CO_3^{2-} iyon derişimi tuzun molar çözünürlüğüne eşittir.
- Çözünürlük çarpımı birimi $\left(\frac{mol}{L}\right)^3$ 'dür.

yargılarından hangileri doğrudur

(Ag_2CO_3 için $K_{çç} = 3,2 \cdot 10^{-11}$)

Çözüm**Örnek 10**

XY_3 tuzunun t °C'de çözünürlüğü S mol/L'dir. Buna göre, katısı ile dengedeki XY_3 çözeltisi ile ilgili;

- $K_{çç} = 27 \cdot S^3$ dir.
- $S = \sqrt[4]{\frac{K_{çç}}{27}}$ molardır.
- XY_3 derişimi sabittir.

yargılarından hangileri doğrudur

Çözüm

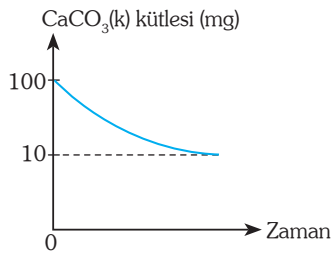

Örnek 11

Belirli bir sıcaklıkta Ca(OH)_2 'nin doymuş çözeltisinin pOH değeri 2 olduğuna göre Ca(OH)_2 'nin saf sudaki çözünürlüğü ve çözünürlük çarpımı kaçtır?

Çözüm

Örnek 12

Belirli bir sıcaklıkta 10 litrelik CaCO_3 çözeltisinin hazırlanması sırasındaki katı kütlesindeki değişim grafikte verilmiştir.

Buna göre CaCO_3 'ün;

- Çözünürlüğü kaç g/L dir?
- Çözünürlüğü kaç molardır?
- Çözünürlük çarpımı kaçtır? ($\text{CaCO}_3 : 100 \text{ g/mol}$)

Çözüm

Örnek 13

Kurşun (II) sülfat tuzunun oda sıcaklığında çözünürlük çarpımı $1 \cdot 10^{-8}$ 'dir.

Buna göre oda sıcaklığında arı su ile hazırlanmış 100 litre doymuş kurşun (II) sülfat çözeltisi ile ilgili;

- 3,03 gram tuz çözünmüştür.
- Toplam iyon mol sayısı $2 \cdot 10^{-4}$ 'dür.
- Kurşun iyonları derişimi sülfat iyonları derişiminin iki katıdır.

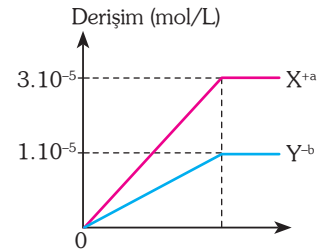
yargularından hangileri doğrudur?

(Kurşun (II) sülfat'ın mol kütlesi 303 g/mol'dür.)

Çözüm

Örnek 14

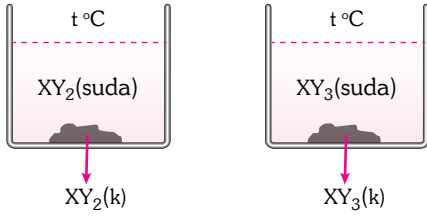
Bir katının t °C'de suda çözünmesi sırasında suya verdiği iyonların derişimlerinin zamanla değişimi grafikteki gibidir.

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Tuzun formülü nedir?
- Çözünürlüğü kaç molardır?
- Çözünürlük çarpımı kaçtır?

Çözüm

Örnek 15

Katısı ile dengede olan yukarıdaki çözeltilerin Y^- iyon derişimleri eşittir.

Buna göre;

- I. Toplam iyon derişimleri $XY_2 > XY_3$ 'dür.
- II. XY_3 'nin çözünürlüğü daha büyüktür.
- III. Çözünen madde miktarı XY_2 çözeltisinde daha fazladır.

yargılarından hangileri kesinlikle doğrudur?

Çözüm**Örnek 16**

$Co(OH)_3$ katısının çözünürlük çarpımı $2,7 \cdot 10^{-43}$ 'tür.

$2 \cdot 10^{-10}$ mol $Co(OH)_3$ çözünerek hazırlanmış doymuş çözelti ile ilgili;

- I. Çözünürlüğü $1 \cdot 10^{-11}$ molardır.
- II. Hacmi 20 litredir.
- III. OH^- iyonları derişimi tuzun molar çözünürlüğüne eşittir.

yargılarından hangileri doğrudur?

Çözüm**Örnek 17**

$CaSO_4$ tuzun çözünürlük çarpımı $1 \cdot 10^{-6}$ 'dır. 2 gram $CaSO_4$ katısı kullanılarak 10 litre doymuş çözelti hazırlanıyor.

Buna göre kaç gram $CaSO_4$ çözünmeden kalır?
($CaSO_4$: 136 g/mol)

Çözüm**Örnek 18**

X_2CO_3 2,76 mg çözünerek 100 mL doymuş çözelti hazırlanıyor.

Buna göre X'in mol kütlesi kaçtır?

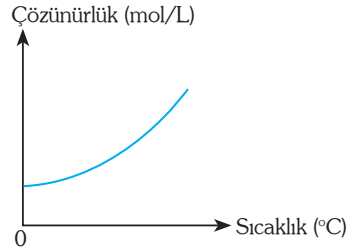
(C : 12, O : 16, X_2CO_3 için $K_{çç} = 3,2 \cdot 10^{-11}$)

Çözüm

ÇÖZÜNÜRLÜĞE SICAKLIK ETKİSİ

- Katıların sudaki çözünürlüğü sıcaklık arttıkça genellikle artar. Bazı katıların çözünürlüğü sıcaklık arttıkça azalır.
- $XY(k) + ısı \rightleftharpoons X^+(suda) + Y^-(suda)$
- Çözünürlüğü endotermik olan katısı ile dengedeki XY çözeltisinin sıcaklığını artıralım.

Denge yönü : .....

Çözünürlük : .....

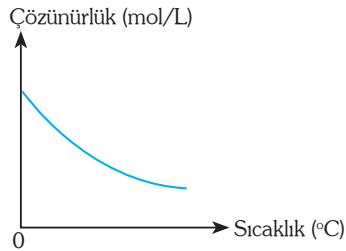
X⁺ ve Y⁻ iyon derişimleri: .....

Kaptaki katı kütlesi : .....

Çözünürlük çarpımı(K_{çç}) : .....

- $AB(k) \rightleftharpoons A^+(suda) + B^-(suda) + ısı$

- Çözünürlüğü ekzotermik olan katısı ile dengedeki AB çözeltisinin sıcaklığını artıralım.

Denge yönü : .....

Çözünürlük : .....

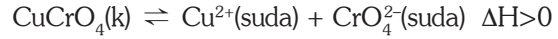
A⁺ ve B⁻ iyon derişimleri: .....

Kaptaki katı kütlesi : .....

Çözünürlük çarpımı(K_{çç}) : .....

Örnek 19

Çözünme denklemi

şeklinde olan katısı ile dengedeki CuCrO₄ çözeltisinin sıcaklığı artırılıyor.

Buna göre;

- Çözelti kütlesi değişmez.
- Çözünürlük artar.
- Çözünürlük çarpımı azalır.
- Çözünme hızı artar.

yargılarından hangileri doğrudur?

Çözüm

Örnek 20

Çözünme denklemi verilen AgOH'in katısı ile dengedeki çözeltisi ile ilgili;

- Çözelti soğutulursa katı kütlesi artar.
- Sıcaklık arttıkça çözünürlük ve K_{çç} değeri artar.
- Sıcaklık azaltılırsa çözeltinin pH değeri azalır.

yargılarından hangileri doğrudur?

Çözüm

Örnek 21

Çözünürlük çarpımı $15\text{ }^{\circ}\text{C}$ 'de $4 \cdot 10^{-8}$, $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ de $1 \cdot 10^{-8}$ olan AB_2 tuzu ile ilgili;

- I. Çözünürlüğü ekzotermiktir.
- II. Suda çözünürken çözelti sıcaklığı artar.
- III. $15\text{ }^{\circ}\text{C}$ 'de 1 litre doymuş çözeltisi $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ 'ye ısıtıldığında $3 \cdot 10^{-8}$ mol AB_2 katısı dibe çöker.

yargılardan hangileri doğrudur?

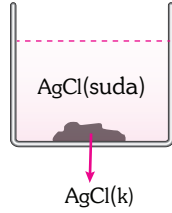
Çözüm**Örnek 22**

Kaptaki çözeltiye katının bir kısmını çözecek kadar sabit sıcaklıkta su ekleniyor.

Buna göre;

- I. Çözünürlük
- II. Çözünürlük çarpımı ($K_{çc}$)
- III. Ag^+ ve Cl^- iyonları mol sayısı
- IV. Ag^+ ve Cl^- iyonları derişimi

nicelikleri nasıl değişir?

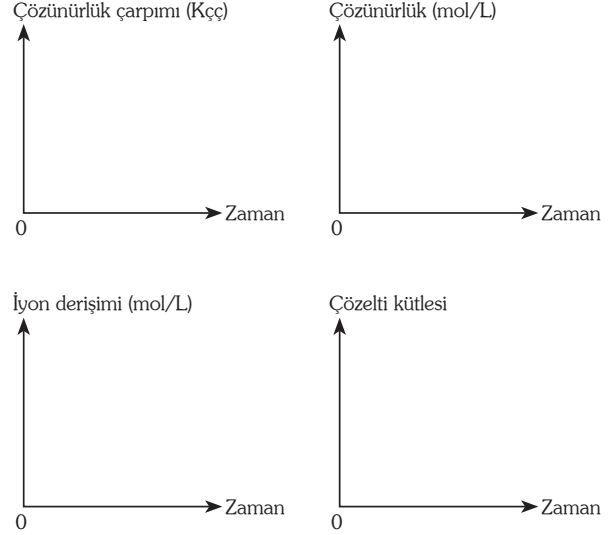
Çözüm

KimyaÖzel

Örnek 23

Doymamış PbF_2 çözeltisine sabit sıcaklıkta PbF_2 katısı ilave edilip çözelti doymun hale getiriliyor.

Buna göre bu olaya ait aşağıdaki grafikleri çiziniz.

Çözüm**Örnek 24**

Çözünürlüğü endotermik olan doymamış BaCO_3 çözeltisi ile ilgili;

- I. Ba^{2+} ve CO_3^{2-} iyonlarının molar derişimleri çarpımı $K_{çc}$ değerine eşittir.
- II. Çözelti ısıtılırsa tuzun çözünürlüğü ve kütlece % derişimi artar.
- III. Sabit sıcaklıkta bir miktar daha BaCO_3 katısı eklenirse tuzun çözünürlüğü değişmez.

yargılardan hangileri doğrudur?

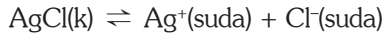
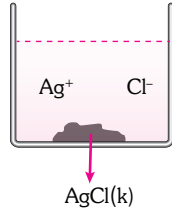
(Isıtma sırasındaki buharlaşma ihmal edilecektir.)

Çözüm

ÇÖZÜNÜRLÜĞE ORTAK İYON ETKİSİ

- Az çözünen iyonik bir bileşiğin ortak iyon içeren bir çözeltideki çözünürlüğü saf sudaki çözünürlüğüne göre daha azdır. Buna **ortak iyon etkisi** denir. Ortak iyon etkisi suda az çözünen bileşiklerin çözünürlüğünü azaltır.

Örneğin AgCl tuzunun doymuş sulu çözeltisine sabit sıcaklıkta NaCl katısı ilave edelim.

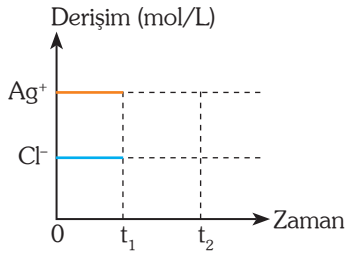
Denge yönü : .....

Ag⁺ iyonu derişimi : .....

Cl⁻ iyonu derişimi : .....

AgCl'nin çözünürlüğü : .....

AgCl'nin K_{çç} değeri : .....

Örnek 25

Dipte katısı olmayan doymuş MgCO₃ çözeltisine sabit sıcaklıkta Mg(NO₃)₂ tuzu ilave ediliyor.

Buna göre;

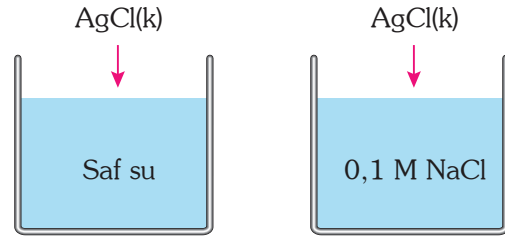
- I. Mg(NO₃)₂ çözünenmeden dibe çöker.
- II. MgCO₃ katısı oluşur.
- III. Mg²⁺ iyon derişimi artar.
- IV. MgCO₃'ün çözünürlüğü azalır.

yargılarından hangileri doğrudur?

Çözüm

Ortak iyon içeren Çözeltilerde Hesaplamalar

Örnek 26

AgCl tuzunun aynı sıcaklıkta saf sudaki ve 0,1 M NaCl çözeltisindeki çözünürlüğü kaçtır?

(AgCl için K_{çç} = 1.10⁻¹⁰)

Çözüm

Örnek 27

CaF₂'nin çözünürlük çarpımı 4.10⁻⁸'dir. Buna göre, CaF₂ katısı aynı sıcaklıkta 0,01 M NaF çözeltisindeki çözünürlüğü kaç mol/L'dir?

Çözüm

Örnek 28

Demir (III) hidroksitin 1.10⁻⁴ M KOH çözeltisindeki çözünürlüğü kaçtır?

(Demir (III) hidroksit için K_{çç} = 4.10⁻³⁸ dir.)

Çözüm

Örnek 29

Ag_2SO_4 'ün saf sudaki çözünürlüğü $2 \cdot 10^{-6}$ M'dir. Ag_2SO_4 'ün 0,2 M AgNO_3 çözeltisindeki çözünürlüğü kaç $\text{mol} \cdot \text{L}^{-1}$ 'dir?

Çözüm**Örnek 30**

CuBr 'nin oda koşullarında 0,01 M CuNO_3 çözeltisindeki çözünürlüğü $4 \cdot 10^{-6}$ M olduğuna göre;

- I. CuBr 'nin çözünürlük çarpımı ($K_{\text{çç}}$) kaçtır?
- II. CuBr 'nin saf sudaki çözünürlüğü kaç molardır?

Çözüm**Örnek 31**

0,5 M Na_2SO_4 çözeltisinde CaSO_4 'ün çözünürlüğü $5 \cdot 10^{-5}$ M'dir.

Buna göre;

- I. CaSO_4 'ün çözünürlük çarpımı ($K_{\text{çç}}$) kaçtır?
- II. CaSO_4 'ün saf sudaki çözünürlüğü kaç $\text{mol} \cdot \text{L}^{-1}$ 'dir?

Çözüm**Örnek 32**

$\text{Mg}(\text{OH})_2$ 'nin $\text{pH} = 12$ olan bir çözeltideki çözünürlüğü $9 \cdot 10^{-8}$ molar olduğuna göre $\text{Mg}(\text{OH})_2$ 'nin çözünürlük çarpımı ($K_{\text{çç}}$) kaçtır?

Çözüm**Örnek 33**

- I. Saf su
- II. 0,1 M NaBr çözeltisi
- III. 0,1 M CaBr_2 çözeltisi

Aynı sıcaklıkta bulunan yukarıdaki sıvılarda AgBr 'nin çözünürlüklerini karşılaştırınız.

Çözüm

Örnek 34

BaSO₄'ün suda çözünmesi endotermiktir.

Buna göre, BaSO₄'ün aşağıdaki çözeltilerdeki çözünürlüklerini karşılaştırınız?

- I. 20 °C de 0,05 M Na₂SO₄
- II. 20 °C de 0,1 M Ba(NO₃)₂
- III. 30 °C de 0,05 M Na₂SO₄

Çözüm

Örnek 35

20 °C de 2n mol çözülmüş XY tuzu içeren 500 mL doymuş çözeltilerin sıcaklığı 50 °C'ye çıkarıldığında $\frac{n}{2}$ mol XY tuzu çöküyor.

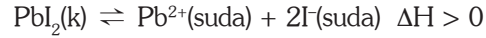
Buna göre;

- I. Çözünme denklemi
 $XY(k) + ısı \rightleftharpoons X^{a+}(suda) + Y^{a-}(suda)$ şeklindedir.
- II. 25 °C de K_{çç} değeri 16.n²'dir.
- III. 50 °C de çözünürlüğü 3.n molaradır.

yargılarından hangileri doğrudur?

Çözüm

Örnek 36

Suda çözünme denklemi verilen katısı ile dengedeki PbI₂ çözeltisine yapılan işlemlere ait tabloyu doldurunuz.

	İşlem	Değişim
Sıcaklığı düşürmek	Katı kütlesi	
	Çözünürlük	
	K _{çç}	
Katının bir kısmını çözecek kadar saf su eklemek	Pb ²⁺ derişimi	
	Çözünürlük	
	K _{çç}	
Sabit sıcaklıkta NaI katısı eklemek	Pb ²⁺ derişimi	
	I ⁻ derişimi	
	Çözünürlük	
	K _{çç}	